

Program for Vores Hav

- Konsensuskonference om det danske havmiljø

Dialog mellem borgerpanel og eksperter		
Fredag den 23. oktober kl. 9.00 – 17.00	Kulturhuset Indre By, Charlotte Ammundsens Plads 3, 1359 København K	Side 1
Lørdag den 24. oktober kl. 10.00 – 13.40	Fællessalen, Christiansborg, Prins Jørgens Gård 1, 1218 København K*	Side 6
<i>Konferencens offentlige del holder pause til mandag den 26. oktober klokken 9.30. Borgerpanelet arbejder resten af weekenden i Fonden Teknologirådet med at skrive slutdokumentet med panelets vurderinger og anbefalinger.</i>		
Præsentation af borgerpanelets slutdokument		
Mandag den 26. oktober kl. 9.30 – 13.15	Fællessalen, Christiansborg, Prins Jørgens Gård 1, 1218 København K*	Side 8

* Vær opmærksom på, at grundet sikkerhedstjek og COVID-19 forholdsregler skal man påregne en del tid i forbindelse med indtjekningen på Christiansborg. Vi råder derfor til, at man dukker op i overordentligt god tid.

*COVID-19 håndtering: Konferencen afholdes i overensstemmelse med retningslinjerne for siddende forsamlings. Som et yderligere tiltag **skal man bære mundbind**, når man ikke sidder ned. Man må gerne tage det af, når man drikker og spiser, men der vil være retningslinjer for, hvordan dette skal foregå.*

Hvis man føler sig sløj med corona-lignende symptomer, bedes man blive hjemme og følge live-streamingen i stedet. Her vil være mulighed for at indgå i dialog – se yderligere informationer herom på Vores Hav Facebook eventen: <https://www.facebook.com/events/328000718505132> og <https://www.facebook.com/events/351356925986592>.

Konsensuskonferencen er finansieret af VELUX Fonden.

Dialog mellem borgerpanel og eksperter

Fredag den 23. oktober kl. 9.00 – 17.00

Sted: Kulturhuset Indre By, Charlotte Amundsens Plads 3, 1359 København K

Ekspertpanelet er udvalgt af borgerne og besvarer borgerpanelets spørgsmål inden for de temaer, som borgerpanelet har valgt at formulere. Borgerpanelet kan stille opklarende spørgsmål, og der er mulighed for kommentarer fra det indbudte ekspertpanel.

8:00 Tjek ind og kaffe

9:00 Velkomst v. Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet

9:10 Åbning v. Kasper Roug (S), Medlem af Miljø- og Fødevarerudvalget

9:20 Introduktion v. borgerpanelets ordstyrer Kenneth Agerholm

9:30 Tema 1: Status for havmiljøet

9:30 *1.1 Hvad er status for det danske havmiljø?*

- Hvad er status for det danske havmiljø, og hvordan vil det udvikle sig, hvis ikke vi gør noget?
- Hvilke presfaktorer har størst negativ indvirkning på havmiljøet og hvorfor?

Ekspert og interessenter	Min	1.a	1.b
Bo Riemann, Professor, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet	10	x	x

9:40 *Spørgsmål og debat*

9:55 Tema 2: Næringsstoffer

9:55 *2.1 Hvilke kilder er ansvarlige for udledningen af næringsstoffer i vandmiljøet, og hvordan påvirker det havmiljøet?*

- Hvordan påvirker udledningen af næringsstoffer havmiljøet, og hvor alvorligt er problemet?
- Hvor langt vurderer du, at udledningen af næringsstoffer skal nedbringes, for at økosystemet kommer i balance?
- Hvilke kilder er ansvarlige for udledningen af kvælstof og fosfor i vandmiljøet i Danmark, og hvordan er den procentvise fordeling af udledningen på de forskellige kilder?
- Er kapaciteten og kvaliteten af rensningen tilstrækkelig på rensningsanlæggene?
- Hvordan påvirker havbrug havmiljøet, og hvor stort er problemet?

Ekspert og interessenter	Min	2.1.a	2.1.b	2.1.c	2.1.d	2.1.e
Stiig Markager, Professor, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet	10	x	x	x	x	x
Jens Kjerulff Petersen, Professor, Institut for Akvatiske Ressourcer, DTU Aqua	5	x	x	x	x	x

10:10 *2.2 Hvordan kan man mindske tilførslerne af næringsstoffer til vandmiljøet, og hvilke samfundsmæssige konsekvenser vil dette få?*

- Giv et overblik over, hvilke forskellige tiltag man kan indføre for at mindske udledningen af næringsstoffer i vandmiljøet tilstrækkeligt. Hvad er argumenterne for og imod de forskellige fremgangsmåder?

- b) Hvilken effekt vil det have på landbrugets udledning af næringsstoffer at omdanne alle vandløbs- og kystnære landbrug til økologisk eller biodynamisk landbrug?
- c) Hvilke samfundsøkonomiske omkostninger vil de forskellige metoder til at nedbringe landbrugets udledning af næringsstoffer få? Og er der måder hvorpå man ville kunne afbøde de største omkostninger, for eksempel gennem kompensation eller hjælp til omlægning af dyrkningen?
- d) Ville man kunne drive akvakultur mere bæredygtigt på land end i havet? Hvilke andre omkostninger ville det have at flytte det på land?
- e) Er det muligt at fjerne de næringsstoffer, der allerede er endt i havet, på en effektiv måde?
- f) Hvilke krav (nationalt og internationalt) er der til udledning af næringsstoffer, og lever vi op til dem?
- g) Hvad mener du, man burde gøre, og hvorfor?

Ekspert og interessenter	Min	2.2.a	2.2.b	2.2.c	2.2.d	2.2.e	2.2.f	2.2.g
Brian Kronvang, Forskningsprofessor, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet	10	x	x					
Jens Kjerulff Petersen, Professor, Institut for Akvatiske Ressourcer, DTU Aqua	5					x		
Stiig Markager, Professor, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet	5						x	
Marie Østergaard, Landbrug & Fødevarer	5	x		x				x
Lisbeth Plesner, Dansk Akvakultur	5				x			x
Berit Hasler, Institut for Miljøvidenskab, Aarhus Universitet	5			x				
Therese Nissen, Danmarks Naturfredningsforening	5							x

10:50

Pause

11:10

Spørgsmål og paneldebat

11:40

Tema 3: Miljøfarlige stoffer og marint affald

11:40

3.1 Hvor stort er problemet med plastikforureningen i det danske havmiljø og i verdenshavene, og hvad kan man gøre ved det?

- a) Hvilken indvirkning har plastik på havmiljøet, og hvor stort er problemet?
- b) Hvad kan vi gøre for at komme plastikproblematikken til livs – både når det handler om at reducere mængderne, der udledes, og om at fjerne noget af det plastik, der allerede er i havet?

Ekspert og interessenter	Min	3.1.a	3.1.b
Nanna B. Hartmann, Institut for Vand og Miljøteknologi, DTU Miljø	10	x	x
Afventer bekræftelse	10	x	x

12:00

3.2 Hvordan beskytter vi havmiljøet mod miljøfremmede stoffer?

- a) Hvilken indvirkning har miljøfremmede stoffer og andet marint affald end plastik på havmiljøet? Hvor stort er problemet, og hvordan ser et fremtidigt scenarie ud, hvis det fortsætter som hidtil?
- b) Hvad er kilderne til den mest alvorlige udledning i havet?

- c) Påvirker miljøfremmede stoffer og affald i havet også mennesker, og i så fald hvordan?
- d) Hvilke eksisterende tiltag er der til håndtering af miljøfremmede stoffer og marint affald i havet, og er dette tilstrækkeligt? Hvis ikke: På hvilken måde?
- e) Hvilke tiltag kan man ellers tage i brug for at mindske miljøfremmede stoffer og affald i havet, og hvordan vurderer du de forskellige tiltags anvendelighed?
- f) Hvilken betydning har klapning for udledning af miljøfremmede stoffer i havet, og hvor stort er problemet? Hvad er praksis for håndtering af klapning for at mindske den skadelige effekt på havmiljøet, og hvordan kan man ellers gøre for at gøre klapning mere bæredygtigt – både når det handler om håndtering af miljøfremmede stoffer og beskyttelse af havbund/habitater?

Ekspert og interessenter	Min	3.2.a	3.2.b	3.2.c	3.2.d	3.2.e	3.2.f
Afventer bekræftelse	10	x	x	x	x	x	x
Philippe Grandjean, Professor, Klinisk Farmakologi, Farmaci og Miljømedicin, Syddansk Universitet	7			x			
Therese Nissen, Danmarks Naturfredningsforening	7				x	x	

12:25 Spørgsmål og debat

12:40 Frokost

13:30 Tema 4: Klima

13:30 4.1 På hvilken måde påvirker klimaforandringerne havmiljøet?

- a) Hvilken indflydelse har klimaforandringerne på havmiljøets tilstand?
- b) På hvilke måder vil klimaforandringerens påvirkning af havmiljøet ændre menneskets eksistensgrundlag?

Ekspert og interessenter	Min	4.1.a	4.1.b
Katherine Richardson, Professor, Center for Macroecology, Evolution and Climate, Københavns Universitet	10	x	x

13:40 4.2 På hvilken måde påvirker processerne i havet klimaforandringerne, og kan man gøre noget aktivt for at fremme havets evne til at ophobe CO₂?

- a) Hvilke processer eller elementer i havet har indflydelse på klimaforandringerne og på hvilken måde?
- b) Hvad kan man gøre for aktivt at fremme havets evne til at ophobe CO₂ – f.eks. ved at bevare eksisterende planteliv på bunden eller ved aktivt at plante tangskove?
- c) Hvor effektivt vil dette være sammenlignet med investeringer i andre initiativer til klimaforbedringer? Har der allerede været drøftelser om sådanne initiativer?

Ekspert og interessenter	Min	4.2.a	4.2.b	4.2.c
Dorte Krause-Jensen, Professor, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet	10	x	x	x

13:50 4.3 Hvordan kan vi gøre menneskelige aktiviteter på havet mere klimavenlige?

- a) I hvor høj grad bidrager forskellige typer skibsfart til CO₂ udledningen sammenlignet med andre kilder til CO₂ udledning?

- b) Hvordan kan virksomheder indenfor erhverv med tilknytning til havet, f.eks. fiskeri og skibsfart, udfase fossile brændstoffer og omstille til grøn energi? Og hvilke samfundsøkonomiske omkostninger vil det have?
- c) Hvad er argumenterne for, at olieboringerne skal fortsætte, hvis Danmark skal være CO2 neutralt i 2050? Hvad er argumenterne imod?

Ekspert og interessenter	Min	4.3.a	4.3.b	4.3.c
Afventer bekræftelse	10	x	x	
Maria Skipper Schwenn, direktør for Sikkerhed, miljø og maritim forskning, Danske Rederier	5	x	x	
Afventer bekræftelse	5			x

14:05 **Pause**

14:20 *Spørgsmål og debat*

14:35 **Tema 5: Fiskeri**

14.:35 *5.1 Hvordan påvirker fiskeriet havmiljøet, og hvordan kan man gøre det mere bæredygtigt?*

- Hvordan påvirker fiskeriet havmiljøet? Herunder overfiskeri, bifangst, udsmidning, forskellige fiskemetoder og spøgelsesnet. Og kan du sige noget om problemets omfang?
- Hvilke muligheder er der for at gøre fiskeriet mere bæredygtigt? Hvad er argumenterne for de forskellige tiltag, og hvad er argumenterne imod?
- Hvilke konsekvenser vil disse forskellige tiltag få for fiskeriet som erhverv? Og hvordan kan man hjælpe erhvervsfiskerne med en omlægning til mere bæredygtigt fiskeri?
- Hvor effektivt er det internationale system for fiskekvoter til at forhindre overfiskeri? Kan man arbejde for en justering på internationalt niveau?
- Er mærkningsordninger for fiskeprodukter en effektiv vej at gå, hvis man vil sikre, at fiskeriet er bæredygtigt? Hvad er argumenterne for og imod? Og ville man kunne gøre noget fra politisk side for at give mærkningsordningerne en mere central rolle?

Ekspert og interessenter	Min	5.1.a	5.1.b	5.1.c	5.1.d	5.1.e
Afventer bekræftelse	10	x	x		x	x
Henrik S. Lund, Danmarks Fiskeriforening	7		x	x	x	x
Hanne Lyng Winter, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri	7		x	x	x	x

15:00 *Spørgsmål og debat*

15:20 **Pause**

15:35 **Tema 6, del 1: Forvaltning**

15:35 *6.1 Hvilke muligheder er der for forbedringer i forvaltningssystemet for havet?*

- Hvordan indgår økosystemtankegangen i forvaltningen af det danske havmiljø, og hvordan kan man integrere denne tilgang bedre?
- Hvad betyder det for den marine miljøforvaltning, at den eksisterende forvaltning af havet er opdelt i sektorer?
- Hvad kan man gøre for at sikre en mere koordineret forvaltning af havet? Kan man for eksempel samle forvaltningen af havet i én instans – og hvad står i vejen for at gøre det?
- Hvilke muligheder har Danmark for at være mere ambitiøse på havmiljøets vegne?

Ekspert og interessenter	Min	6.1.a	6.1.b	6.1.c	6.1.d
Bo Riemann, Professor, Institut for Bioscience, Århus Universitet	10	x	x		x
Thomas Kirk Sørensen, Sektionsleder for Oceans & Wildlife, WWF	8	x	x		x
Katrine Nissen, Kontorchef, Miljø- og Fødevareministeriet	8	x	x	x	x

16:00 *Paneldebat*

16:20 **6.2 På hvilken måde lever Danmark op til sine internationale forpligtelser?**

- I hvilken grad lever Danmark op til sine internationale forpligtelser på havområdet? På hvilke måder gør vi ikke?
- Hvis der er områder, hvor vi ikke lever op til vores internationale forpligtelser: Hvad er baggrunden herfor?
- Danmark har udpeget en række beskyttede områder til beskyttelse af habitater og arter. Hvad er din vurdering af resultatet – med hensyn til valget af områder og med hensyn til omfanget? Hvor langt er vi med at sikre beskyttelsen af disse områder? I det omfang vi ikke er klar med en plan for beskyttelsen: Hvorfor?
- Hvilken rolle spiller Danmark i det internationale politiske miljø i relation til havmiljøet? Hvilken rolle kunne Danmark spille som foregangsland for resten af EU og verden? I hvilken grad arbejdes der for, at vi kan komme til at spille sådan en rolle, og hvad er barriererne herfor?

Ekspert og interessenter	Min	6.2.a	6.2.b	6.2.c	6.2.d
Katrine Nissen, Kontorchef, Miljø- og Fødevareministeriet	8	x	x	x	x
Thomas Kirk Sørensen, Sektionsleder for Oceans & Wildlife, WWF	8	x	x	x	

16:35 *Spørgsmål og debat*

16:50 **Afslutning** v/ borgerpanelets ordstyrer Kenneth Agerholm og projektleder Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet

17:00 **På gensyn i morgen**

Lørdag den 24. oktober kl. 10.00 – 13.40

Sted: Fællessalen, Christiansborg, Prins Jørgens Gård 1, 1218 København K

Vær opmærksom på, at grundet sikkerhedstjek og COVID-19 forholdsregler skal man påregne en del tid i forbindelse med indtjekningen på Christiansborg. Vi råder derfor til, at man dukker op i overordentligt god tid.

Eksperterpanelet er udvalgt af borgerne og besvarer borgerpanelets spørgsmål inden for de temaer, som borgerpanelet har valgt at formulere. Borgerpanelet kan stille opklarende spørgsmål, og der er mulighed for kommentarer fra det indbudte ekspertpanel.

10.00-10.45 Tjek ind og kaffe

10.45-10.55 Velkomst v/projektleder Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet og borgerpanelets ordstyrer Kenneth Agerholm

11:00 Tema 6, del 2: Forvaltning

11:00 *6.3 Hvilken virkning ville det have at give havet omkring Danmark retlig status og rettigheder som en selvstændig juridisk entitet?*

- a) Hvilken betydning har det haft for befolkningerne og miljøet, at man har gjort nationale områder til juridiske entiteter (f.eks. i New Zealand, Bolivia, Indien, Ecuador mv.)?
- b) Kunne man give havet omkring Danmark retslig status og rettigheder som en selvstændig juridisk entitet, og i så fald hvilken virkning kunne det have?

Eksperter og interessenter	Min	6.3.a	6.3.b
Katarina Hovden, PhD studerende, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet	10	x	x
Mickey Gjerris, Lektor, Sektion for Forbrug, Bioetik og Regulering, Københavns Universitet	10	x	x

11:20 *6.4 Hvordan kan vi forholde os til dyrevelfærd på havet?*

- a) Hvordan står det til med dyrevelfærden i fiskeri og akvakultur?
- b) Hvordan forholder man sig til dyreetik, når det handler om marine liv, og hvorfor?
- c) Hvordan mener du personligt, man burde forholde sig?
- d) Hvordan kunne man i højere grad integrere dyrevelfærd som et hensyn i forvaltningen af og omgangen med havet?

Eksperter og interessenter	Min	6.4.a	6.4.b	6.4.c	6.4.d
Mickey Gjerris, Lektor, Sektion for Forbrug, Bioetik og Regulering, Københavns Universitet	10	x	x	x	x
Nicolaj Lindeborgh, Dyrenes Beskyttelse	10	x	x	x	x

11:40 *Spørgsmål og debat*

12:00 Tema 7: Mindset og bevågenhed

12:00 *7.1 Hvordan kan man skabe større bevidsthed om og respekt for havmiljøet blandt borgere, virksomheder og politikere?*

- Hvor meget bevågenhed er der omkring havmiljø blandt politikere, borgere og virksomheder samt i medier i Danmark?
- Hvordan kan man øge opmærksomheden generelt på havmiljøet, og hvad kan man gøre for at ændre folks adfærd, mindset og politiske deltagelse omkring det danske havmiljø? Hvor og hvordan kan man sætte ind for at opnå den mest effektive påvirkning?
- Hvad kan man gøre for at sikre, at folk er løbende informeret om aktuelle politiske emner relateret til havmiljø (ligesom man også arbejder målrettet for at sikre, at danskerne er orienteret om, hvad der sker i EU)?
- Hvor stort er fokus på havmiljøet og bæredygtighed i læringsmiljøerne – for eksempel i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne? Hvad kan man gøre for at skabe mere fokus herpå?
- På hvilken måde indgår havmiljø og økosystemer i havet i klimadebatten? Hvis man ser bort fra havstigning.

Ekspertes og interessenter	Min	7.1.a	7.1.b	7.1.c	7.1.d	7.1.e
Hanne Lyng Winter, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri	5	x	x	x	x	X
Henrik Oksfeldt Enevoldsen, FN's mellemstatslige havkommission under UNESCO	10	x	x	x	X	x

12:20 Frokostpause

12:55 Spørgsmål og debat

13:25 Afslutning v/ borgerpanelets ordstyrer Kenneth Agerholm og projektleder Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet

13:40 På gensyn!

Konferencens offentlige del holder pause til mandag den 26. oktober klokken 9.30. Borgerpanelet arbejder resten af weekenden i Fonden Teknologirådet med at skrive slutdokumentet med panelets vurderinger og anbefalinger.

Præsentation af borgerpanelets slutdokument

Mandag den 26. oktober kl. 9.30 – 13.15

Sted: Fællessalen, Christiansborg, Prins Jørgens Gård 1, 1218 København K

Vær opmærksom på, at grundet sikkerhedstjek og COVID-19 forholdsregler skal man påregne en del tid i forbindelse med indtjekningen på Christiansborg. Vi råder derfor til, at man dukker op i overordentligt god tid.

Borgerpanelet præsenterer deres anbefalinger og indgår i dialog med ekspertpanelet samt konferencens øvrige tilhørere.

- 8:30 Tjek ind og kaffe**
Borgerpanelets slutdokument ligger fremme til læsning foran Fællessalen
- 9:30 Velkomst v/ projektleder Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet, samt borgerpanelets ordstyrer Kenneth Agerholm**
- 9:45 Videopræsentation v/ Miljøminister Lea Wermelin**
- 9:50 Slutdokumentet læses op v/ borgerpanelet**
- 10:30 Pause**
- 10:50 Dialog mellem borgerpanelet og ekspertpanelet om eventuelle faktuelle fejl**
- 11:10 Debat**
Dialog mellem borgerpanelet og konferencens tilhørere
Pressen kan stille spørgsmål til borgerpanelet, eksperterne og politikerne
- 12:30 Afslutning v/Ditte Degnbol, Fonden Teknologirådet**
- 12:40 Reception** for borgerpanelet, ekspertpanelet, folketingsmedlemmer samt pressen

Borgerpanelets slutdokument med panelets vurderinger og anbefalinger samt eksperternes svar på borgerpanelets spørgsmål kan ses på Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk samt på www.voreshav.dk fra kl. 8.00.

